

УДК 787.6/.7

Надія Брояко

БАНДУРНЕ ВИКОНАВСТВО У СУЧАСНИХ СУБКУЛЬТУРАХ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано особливості бандурного виконавства в різних стильових напрямках українського музичного простору. Охарактеризовано своєрідне перевтілення бандури у межах напрямку World music, який вбирає у себе досягнення естрадної музики, джазу та фольклору різних країн світу, що є перспективним утворенням і має великий культуротворчий потенціал.

Ключові слова: бандура, виконавство, субкультура, музичні стильові напрямки, Україна.

Надежда Брояко

БАНДУРНОЕ ИСПОЛНИТЕЛЬСТВО В СОВРЕМЕННЫХ СУБКУЛЬТУРАХ УКРАИНЫ

В статье проанализированы особенности бандурного исполнительства в различных стилевых направлениях украинского музыкального пространства. Охарактеризовано своеобразное перевоплощение бандуры в рамках направления World music, впитывающего в себя достижения эстрадной музыки, джаза и фольклора разных стран мира, являющегося перспективным образованием и имеет большой культуротворческий потенциал.

Ключевые слова: бандура, исполнение, субкультура, музыкальные стилевые направления, Украина.

Nadiya Broiako

BANDURA PERFORMANCE IN MODERN SUBCULTURES OF UKRAINE

Culture of present, as defined by many authors cannot be represented in the dual form, it consists of many subcultures. Subcultures develop in isolation from each other, but sometimes demonstrate examples of interaction and borrowing certain elements. In contemporary musical culture is redefining the role of traditional instruments. Because the direction of propagation World music growing interest in ethnic cultures, modes, tools that are now used in stylistic directions, the origin of which is synthetic. Quite interesting phenomenon in Ukrainian music space is interest in bandura performance. And it is not the revival of folk traditions in their authentic form, but rather about the use of ethnic instruments in popular music. This trend is at the moment still has not found sufficient scientific justification, which determines the relevance of the problems outlined.

There are two forms of operation bandura performance: national and household concert, which differ not only from the repertoire and style of play, but also had significant differences toolkit. People performing domestic focused on instruments made from old samples, while academic bandura art immediately welcomed interpreted structurally improved tools.

At the end of 90-th years is to popularize bandura creativity by combining it with other performing sometimes unusual compositions. Modern bandura art – is an important integral part of Ukrainian musical culture that is in constant development and updating, improved tools, methods enrich the game significantly expands the repertoire, new soloists-virtuosos, new original groups. Within this trend, a number of groups belonging to different stylistic directions of rock and pop music, which are beginning to include bandura as one of the essential tools. Usually this is folk-rock groups. A striking example of bandura in rock music band is “Shadow of the Sun”.

Another group that is actively using bandura – a female trio “Kralya”, performing cover versions of the best international and Ukrainian pop hits, excerpts from musicals, jazz compositions. There are several groups that have only recently started their artistic career – a group “Brothers”,

duo B & B Project, Jaroslav Dzhus and George Matveyev. Lviv duet “Crossed Parallels”, consisting of saxophone and bandura mixed styles such as jazz, rock, ethno and pop. Thus, it may be noted that the Ukrainian bandura cultural space is a tool, which recently treated representatives of different musical styles and directions, which are part of subcultures. For the folk-rock, “Cossack rock” appeal to the bandura is not just important from the standpoint of technical and expressive possibilities of the instrument, but above all a symbol of the national idea, which is trying to defend members of the group. For Bandura musicians who played mostly cover versions of pop songs, this repertoire is the ability to promote their own work. However, the emergence of interesting combinations is a manifestation of dissemination towards World music, which incorporates achievements of pop music, jazz and folklore around the world, which certainly is a promising formation that has great culture creativity.

Key words: *bandura, design, subculture, music style directions, Ukraine.*

У ХХ ст. побутувала філософсько-культурологічна концепція, згідно з якою всю культуру розділяли на дві частини – елітарну і масову. Прихильниками такої позиції були видатні мислителі – Т. Адорно, М. Хоркхаймер та ін. Культура сьогодення, за визначеннями багатьох авторів, уже не може бути представлена у дуалістичному вигляді, натомість вона складається з великої кількості субкультур, які, з одного боку, розвиваються відокремлено одна від одної, а з іншого – демонструють приклади взаємодії і запозичення певних елементів. У сучасній музичній культурі відбувається переосмислення ролі традиційних інструментів. Унаслідок поширення напрямку World music зростає інтерес до етнічних культур, ладів, інструментарію, що їх тепер використовують у стилевих напрямках, походження яких – синтетичне. Цікавим явищем в українському музичному просторі є інтерес до бандурного виконавства. Причому, йдеться не про відродження фольклорних традицій у їх автентичному вигляді, а радше про застосування етнічних інструментів у популярній музиці. Ця тенденція нині ще не набула достатнього наукового обґрунтування, що зумовлює актуальність окресленої проблематики.

Аналіз бандурного мистецтва порівняно широко представлений в українській музикознавчій думці. Роль бандури як засобу національного виховання української молоді висвітлила О. Бойко [1]. Генеза і розвиток традиційних форм українського співу розглянуті у роботах К. Черемського [5]. Одними з перших ґрунтовних досліджень бандурного мистецтва стали праці В. Дутчак [2]. Значний інтерес становлять роботи, в яких змальовані тенденції розвитку бандурного мистецтва як явища нашої культури. Одне з останніх за часом і актуальних досліджень – праця Т. Слюсаренко [3].

Мета статті – проаналізувати бандурне виконавство в межах сучасних субкультур, наявних в українському музичному просторі.

Бандурне мистецтво становить значний інтерес з боку музикознавства насамперед через неоднозначність даного феномену. З боку фольклористики найбільшу зацікавленість мало кобзарське мистецтво, а бандурне сприймалось як дещо “вороже” та штучне. Проте, якщо не зважати на обставини становлення цієї нової галузі інструментального виконавства, то вона практично відразу почала асоціюватися з концертним стилем, високою технічною майстерністю і вправністю. Однією з перших спроб відобразити історію академічного бандурного виконавства стало дослідження В. Дутчак “Розвиток професійних засад бандурного мистецтва 1970-х – 1990-х років. Творчість і виконавство” (1996). У ньому авторка розкрила особливості творів українських композиторів для бандури, різноманітних сольних й ансамблевих жанрів у контексті тогочасного українського музичного мистецтва. У цій роботі В. Дутчак виділила дві форми функціонування бандурного виконавства: народно-побутову та концертну, які не лише розрізнялися репертуаром та стилями гри, а й мали суттєві відмінності інструментарію. Народно-побутове виконавство орієнтувалося на інструменти, вироблені за старовинними зразками, тим часом академічне бандурне мистецтво відразу схвально сприйняло конструктивно удосконалені інструменти [2].

Наприкінці 1990-х років відбулася популяризація бандурної творчості за рахунок поєднання її з іншими виконавськими, часом незвичними складами. “Сучасну бандурну

творчість стимулюють також ансамблеві форми виконавства: поєднання бандури з фортепіано, флейтою, органом, струнними й ударними інструментами, а також із симфонічним чи народним оркестром, естрадними та джазовими колективами” [2, с. 13].

Науковець Т. Слюсаренко також вказує на те, що популярність та пріоритетність естрадного жанру на концертних сценах певною мірою зумовили зміни у репертуарі виконавців. “На межі ХХ – початку ХХІ століть в репертуарі бандуристів (зокрема, тріо “Вербена” та квартету “Львів’янка”) з’являються музичні твори українських та зарубіжних композиторів естрадного спрямування, що позначилося на виконавсько-стильових трансформаціях” [3, с. 8]. Якщо в середині ХХ століття переважали обробки українських народних пісень, то наприкінці століття виконують здебільшого твори переважно ліричного характеру, хоча незмінною залишається й патріотична тематика.

В. Дутчак цілком слушно відзначила надзвичайно великий потенціал бандурного мистецтва: “Сучасне бандурне мистецтво – важлива невід’ємна частина української музичної культури, що перебуває у постійному розвитку та оновленні: удосконалюється інструментарій, збагачуються методики гри, помітно розширюється репертуар, з’являються нові солісти-віртуози, нові оригінальні колективи” [2, с. 22]. У рамках даної тенденції виник ряд гуртів, що належать до різних стильових напрямків рок- та поп-музики, які почали вводити у свою практику бандуру як один з обов’язкових інструментів. Зазвичай це фолк-рок-колективи. Яскравим прикладом використання бандури в рок-музиці є гурт “Тінь сонця”. На сайті колективу дано наступне визначення їх творчого кредо: “Тінь Сонця” представляє унікальний в Україні та світі жанр козацький рок (за іншими визначеннями – heavy-folk). Чи не єдина українська рок-команда, в якій поряд з гітарами звучить бандура на постійній основі. Гурт позиціонує себе як послідовник високоякісної рок-музики зі змістовними, зачасти патріотичними текстами, в яких відроджується славетна українська минувшина, а напівзабута міфологія постає реальністю” [4].

Гурт, який можна віднести до напрямку фолк-метал, було засновано в 1999 році. Спочатку виконавський склад колективу мало відрізнявся від звичайного рок-гурту: гітара, бас-гітара, ударні. А з 2002 року почалися творчі пошуки Сергія Василюка – фронтмена та засновника колективу, які призводять до зміни складу виконавців та появи клавішних, переходу до козацької тематики. У 2005 році до них приєднався бандурист І. Лузан, а також додалася партія скрипки. Після цього завершився процес пошуків нових звучань, що, проте, не заважає періодичній зміні виконавців.

Уведення бандури стало не лише важливим концептуальним рішенням для учасників гурту, адже цей інструмент є символом українського козацтва, національно-визвольної боротьби, що відповідало обраній тематиці пісень. Сучасна дослідниця О. Бойко влучно зазначила: “Бандура була і залишається національним символом України та одним з провідних засобів національного виховання, а також засобом виховання національної культури, свідомості та збереження української самобутності й традицій” [1, с. 125]. Так само звучання бандури, підсиленої звукознімачем, дуже добре поєднується з електрогітарою, створюючи взаємодоповнюючий дует. У творчості даного колективу бандура стала не просто доповненням чи прикрасою до саунду інших інструментів, а одним з провідних, який лунає від самого початку до кінця композиції, до того ж, часто виконуючи соло, особливо у вступних розділах. Цікавим є те, що гурт виконує не лише авторські пісні, а й звертається до народнопісенної творчості, здійснюючи цікаві рок-інтерпретації, як наприклад “Кривий танець”.

В авторських композиціях яскраво представлена тематика козацтва, бою, боротьби, пам’яті. Прикладом є пісня “Козацька могила”:

*Козацька могила – то біль степів,
Колиска бентежних нестримних снів,
Їй ніч свої сльози ллє, та молиться трава.
Шуліка кружляє над нею, зве:
“Прийди і зі степом з’єднай себе!
Стану в пригоді, сину, як не забув мене...”*

Ще одним гуртом, який активно використовує бандуру, є жіноче тріо “Краля”. Варто зазначити, що цей колектив належить до зовсім іншого стильового напрямку. Насамперед значна частина репертуару, особливо того, який вони виконували на початку творчої кар’єри, це кавер-версії найкращих світових та українських хітів поп-музики, фрагменти з мюзиклів, джазові композиції. Також тріо грають українські фольклорні пісні в обробці, яка зближує їх з напрямком World music. Вокальні дані дають змогу співати у змішаній манері, використовуючи естрадну, академічну й автентичну манеру виконання. Попри орієнтацію на більш естрадну та популярну манеру виконання, в творчому доробку колективу з’являються композиції суто інструментальні, які можна віднести до напрямків lounge, soft jazz, нью-ейдж.

Є ряд гуртів, що лише недавно почали свою творчу діяльність, тому переважну основу їх репертуару становлять кавер-версії відомих рок- та поп-композицій – як зарубіжних, так і українських. Варто згадати тріо бандуристів – гурт “Брати”, до якого належать троє братів – Мирослав, Святослав і Ярослав Шпаки. На відміну від тріо “Краля” хлопці виконують композиції тільки в інструментальному вигляді. Дует B&B Project, складається лише з двох інструментів – бандури і баяна, учасники якого також виконують переважно кавер-версії хітів, популяризуючи свою творчість за допомогою мережі Інтернет. Так, у їх репертуарі є “Пори року” А. Вівальді, “Libertango” А. П’яццолі, пісні Adele, DJ Tiesto, Daft Punk.

Є також виконавці, яких запрошуюють узяти участь у окремих композиціях відоміші артисти та колективи. Зокрема бандурист Ярослав Джусь записав композицію “Забути” (2013) з поп-виконавицею Еуга і “Василь Гупало” (2015) з легендарним гуртом ТНМК (“Танок на майдані Конго”). Георгій Матвеев також виконує кавер-версії популярних композицій, проте, на відміну від попередніх виконавців, також використовує бандуру не лише як мелодико-гармонійний інструмент, а й як ударний, вистукуючи ритм на задній частині корпусу. Звичайно, що досягнути цього одночасно неможливо, тому композиції записують потреково, з поступовим прописуванням окремих партій.

Львівський дует “Crossed Parallels”, який складається із саксофона й бандури, міксує такі стилі: джаз, рок, етно та поп. Причому якщо основою є джазова композиція, як, наприклад відомий стандарт “Take five”, то його можна віднести до фолк-джазу, адже використовують не лише бандурне звучання, а й типові звороти, характерні для гуцульського ладу. Варто зазначити, що виконавці намагаються не лише відтворити аранжування відомих композицій, а радше творчо їх переосмислити, зробити неповторну інтерпретацію, яка, ймовірно, зможе розкрити нові образи.

Отже, можна зазначити, що в українському культурному просторі бандура є інструментом, до якого протягом останнього часу звертаються представники різних музичних стильових напрямків, які є складовими частинами субкультур. Для фолк-року, “козацького року” звернення до бандури має не лише велике значення з позиції технічно-виразних можливостей інструменту, але й насамперед символом національної ідеї, яку намагаються відстоювати учасники гурту. Для бандуристів-виконавців, які переважно грають кавер-версії естрадних композицій, даний репертуар стає можливістю популяризувати власну творчість, адже виконання, скажімо, композицій відомого американського гурту Metallica на бандурі стає своєрідною “родзинкою”, що привертатиме увагу публіки. Разом з тим, виникнення цікавих поєднань, як-от саксофон і бандура, є проявом поширення напрямку World music, що вбирає в себе досягнення естрадної музики, джазу та фольклору різних країн світу, і є, безперечно, перспективним утворенням, маючи великий культуротворчий потенціал.

Таким чином, бандура – це інструмент, що служить символом української культури. Академічна виконавська традиція гри на цьому інструменті яскраво представлена в музичному просторі. В сучасному суспільстві можна спостерігати надзвичайний інтерес до естрадної музики з боку аудиторії. Позитивною тенденцією є звернення різних гуртів та окремих виконавців до бандури як інструмента, що може мати надзвичайно важливе символічне значення, котре краще підкреслюватиме ідеологічне підґрунтя їх творчості. Другим аспектом є оновлення існуючих стильових напрямків чи розвиток тих, що лише зароджуються, за рахунок створення незвичних інструментальних поєднань і звучань, яке сприятиме популяризації бандури не лише в Україні, а й за кордоном.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко О. Ю. Бандура як засіб національного виховання української молоді (історичний аспект) / О. Ю. Бойко // Педагогіка та психологія: збірник наук. праць. Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2013. – Вип. 44. – С. 118–125.
2. Дутчак В. Г. Розвиток професійних засад бандурного мистецтва 1970-х – 1990-х років. Творчість і виконавство: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : 17.00.03 “Музичне мистецтво” / В. Г. Дутчак. – Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського. – К., 1996. – 24 с.
3. Слюсаренко Т. О. Бандурне виконавство як явище національної української культури: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : 17.00.03 “Музичне мистецтво”. / Т. О. Слюсаренко. – Харківський національний університет мистецтв ім. І. П. Котляревського. – Харків, 2016. – 20 с.
4. “Тінь Сонця”. Офіційний сайт гурту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sunshadow.com.ua/group/>
5. Черемський К. П. Генеза і розвиток традиційних форм українського співоцтва: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : 17.00.01 “Теорія та історія культури” / К. П. Черемський. – Харківський національний університет мистецтв ім. І. П. Котляревського. – Харків, 2005. – 23 с.

REFERENCES

1. Boyko, O. (2013), Bandura as a means of national education of Ukrainian youth (historical aspect), *Pedahohika ta psykhohohiia: Zbirnyk nauk. prats* [Pedagogy and Psychology: Collected sciences works], Kharkiv G. Skovoroda National Pedagogical University, Kharkiv, Vol. 44, pp. 118–125. (in Ukrainian).
2. Dutchak, V. G. (1996), “The development of professional principles of bandura art in the 1970’s – 1990’s. Creation and Performance”, Thesis abstract for Cand. Sc. (Musical art), 17.00.03, P. Tchaikovsky national music academy of Ukraine, Kyiv, 24 p. (in Ukrainian).
3. Slyusarenko, T. O. (2016), “Bandura performance as a phenomenon of Ukrainian national culture”, Thesis abstract for Cand. Sc. (Musical art), 17.00.03, Kharkiv National I. Kotlyarevsky University of Arts, Kharkiv, 20 p. (in Ukrainian).
4. “Shadow of the Sun”. Official site of group, Electronic resource, available at: <http://sunshadow.com.ua/group/> (in Ukrainian).
5. Cheremskiy, K. P. (2005), “Genesis and development of traditional forms of Ukrainian singing”, Thesis abstract for Cand. Sc. (Theory and history of culture), 17.00.01, Kharkiv National I. Kotlyarevsky University of Arts, Kharkiv, 23 p. (in Ukrainian).

УДК 786. 2+78. 071

Наталія Каданцева

**КАМЕРНЫЙ ГЕНЕЗИС ОПЕРНОГО ЖАНРА В ОПРЕДЕЛЕНИИ
ВЫРАЗИТЕЛЬНОЙ СПЕЦИФИКИ “ДИДОНЫ И ЭНЕЯ” ГЕНРИ ПЕРСЕЛЛА**

В статье исследованы особенности актуальных смысловых срезов камерной “мадригальной” оперы Г. Перселла “Дидона и Эней”, рожденной в условиях английского прото-рококо конца XVII века. Рассмотрена специфика соответствующих стилевых тяготений оперы к драматическим структурам неосимволистской современности. Охарактеризован отличительный признак оперы “Дидона и Эней” Г. Перселла – ее камерность, обусловленная культурным принципом прото-рококо как детище английской Реставрации XVII века.